

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΙΖ' (ΕΞΑΜΗΝΟ Β')

Σάββατο 'Αθήνα, 5 Δεκεμβρίου 1920

ΑΡΙΘ. 713 (ΦΥΛ. 23)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

Γ. ΦΤΕΡΗΣ: 'Ελεγειακά εξάστιχα.
ΓΡ. ΣΠΗΡΟΠΟΥΛΟΣ: Τὸ θέατρο τῶν ἰδεῶν καὶ ὁ
κ. Δ. Π. Ταγκόπουλος (τέλος).
ΙΣΙΟΡΗΣ: «Θυσιασμένη».
ΣΜΑΡΑΓΔΑ ΣΤΑΜΗΤΟΠΟΥΛΟΥ: Στὸ μουσικὸ Π...
ΦΟΙΒΟΣ ΛΗΡΗΣ: Στεργνὲς ἀναλαμπές.

ΝΙΚ. ΘΕΡΒΗΤΗΣ — Κ. ΚΗΡΕΙΟΣ: Δὸν Κιχώτης
(συνέχεια).
Ο ΜΟΥΝΗΣ: Φαινόμενα καὶ πράγματα.
Π. ΣΛΑΒΕΓΚΩΦ: Κανόνια (μετ. Θ. Λασκαρίδη).
ΣΠΗΛΗΣΙΑ: Ψηλὲς κορφές.
ΑΠΟ ΒΑΟΜΑΔΑ ΣΕ ΒΑΟΜΑΔΑ: Νεοελληνικὴ φι-
λολογία.—Ξένη φιλολογία.—Χωρὶς γραμματέ-
σημο.

ΕΛΕΓΕΙΑΚΑ ΕΞΑΣΤΙΧΑ

ΣΤΟΝ ΑΓΑΠΗΜΕΝΟ ΜΟΥ
ΤΑΚΗ ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟ

—Προδομένος; καὶ τί; Σὰν ξανάρθει καὶ πάλι
ὁ χειμῶνας σὰν ἔρθει, στοχάσου,
στὸ παράθυρο πλάϊ τὴν ἐρμιά σου
καὶ ἂν τὸ βράδι προβάλει,
τί θὰ δεῖ τὸ ξανθὸ σου κεφάλι
στὴ βουβὴ σκοτεινιά σου;

Οὔτ' ἢ στάλα στὸ φύλλο ποὺ πέφτ' ἢ καλὴ μου
μουσικὰ θὰ σοῦ λείει σὰν καὶ πρῶτα
κ' ἢ ἀστραπὴ ποὺ τὸ βλέμμα σου ἴρωτα·
θὰν τὰ πάρω μαζί μου
γιατ' εἶν' ὅλα ἢ φευγάτη ψυχὴ μου
στὴ θλιμμένη τῆς νότα.

—Νικημένος; καὶ τί; Τὸν ξανθὸ σὰ μισέψει
τὸν Ἀπρίλη ξανά συλλογήσου,
νὰ δεχτεῖς μιὰν αὐγὴ μοναχὴ σου
καὶ ἂν τὸ ρόδο σαλέψει,
δὲ θὰ βρεῖς τὴ δική μου τὴ σκέψη
στὴν πικριὰ θύμησή σου.

Οὔτε τᾶνθος στὸν ἥλιο π' ἀνοίει τὴν καρδιά μου
εὐωδιά θὰ σοῦ δώσει νὰ πάρεις
κ' ἢ θραγιά ἢ λαμπρὴ ποὺ λαχτάρης·
θὰν τὰ πάρω κοντά μου,
γιατ' εἶν' ὅλα λουλούδια δικὰ μου,
τὰ λουλούδια ποὺ ἐχάρης.

—Ξεχασμένος; καὶ τί; Τὸ χρυσάφι, ὠϊμένα,
σὰ στρωθεῖ τοῦ χυνόπαρου, στάσου,
μιὰ στιγμὴ μοναχὴ καὶ ἀφουγκράσου
ψίδυρό μου κανένα
δὲ θάκούσεις μέσ στ' ἄλλα θλιμμένα
στὴ γαλήνη τοῦ δάσου.

Οὔτ' ἢ θλίψη τ' ὀλόγυμνου δέντρου τριγύρω
θὲ ν' ἀγιάζει τὴν ἔρμη σου κόχη,
καὶ τ' ἀργὸ μουσικὸ πρωτοβρόχι·

συνοδεῖα θὰν τὰ σύρω
τὶ κρατᾶν τοῦ καμηοῦ μου τὸ μύρο
στὴν κρυφὴ τους ἀπόχη.

—Λυπημένος; καὶ τί; Σὰ φουσκώσει τ' ἀέρι
τὰ πανιά — ἔγια μόλα, γιὰ λέσα, —
μὴ ζητᾶς τὴ δικιά μου ἀνέσα
στὸ ζεστὸ καλοκαίρι,
μὴ ζητήσεις δικὸ μου χαμπέρι
στὴν πνοοῦλα τοῦ μέσα.

Οὔτε πνεῦμα κανένα, πουλί, πεταλούδι,
δὲ θὰ βρεῖς σὰν καὶ τότε περισσο
νὰ κρατᾶ τῆς χαρᾶς μας τὸν ἴσο
σύρμασμένην ὀπώρα, λουλούδι·
σὰ χειμῶνα φωτιά θὰν τὰ σβύσω
γιατ' εἶν' ὅλα δικὸ μου τραγοῦδι.

Γ. ΦΤΕΡΗΣ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ ΚΙ' Ο Κ. Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Γ'

Ἀπὸ ὅλους ἴσως τοὺς δημοτικιστὲς μας, ὁ κ. Ταγκόπουλος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἐπλάτυνε περισσότερο, καὶ ἔχει πὰρ στὸ νοῦ του, παρὰ στὴν ψυχὴ του, τὴν ἰδέαν τοῦ Δημοτικισμοῦ. Γιὰ τὸν ἰδρυτὴ τοῦ «Νουμά», Δημοτικισμὸς δὲν εἶναι ἀπλῶς Γλῶσσα καὶ Φιλολογία. Εἶναι ἀκόμα ἢ πρὸ ἀγνῆ καὶ ἢ πρὸ πλατειὰ Δημοκρατικὴ Ἰδέα. Εἶναι ὁ Σοσιαλισμὸς. Εἶναι ὁ φωτισμὸς, τὸ ἀνέθασμα, ἢ ἐξευγένιση καὶ ἢ ἐπικράτηση τοῦ Λαοῦ. Εἶναι ἀκόμα ἢ μεγάλῃ, ἢ ἀπόλυτῃ, ἢ γενικῇ Ἀλήθεια, ποὺ θὰ ρίξῃ τὴν Ψευτιά, τὴ Μούγλα, τὴν Πρόληψη. Εἶναι ἢ ἀληθινὴ Ἐλευθερία, ποὺ πολεμᾷ κάθε εἶδος Σκλαβιά. Εἶναι ἢ ἀτομικὴ καὶ κοινωνικὴ Πρόοδος, ὁ τέλειος Πολιτισμὸς. Εἶναι τέλος ὁ Αὐτρωμὸς, ἢ Σωτηρία τῆς φυλῆς πρῶτα καὶ κατόπι τῆς ἀνθρωπότη-
τας.

Μιὰ τέτοια ἰδέα, ἔτσι θαυμάσια ξετυλιγμένη, κατὰφερε μὲ τὸν καιρὸ ὁ κ. Ταγκόπουλος νὰ κλείσῃ μέ-
σα του, ξεκινώντας ἀπὸ τὴν ἀπλοῦστατην ἐκείνην·

μιάς καινούργιας Γραμματικής: "Οχι πιά ή Πα-
τρεις τής Πατρίδος, παρά ή Πατρί-
δα τής Πατρίδας· οχι πιά κτίζω πα-
ρά χτίζω· οχι πιά τῷ ἀδελφῷ μου,
παρά τοῦ ἀδελφοῦ μου. Τυπικό, Φθογ-
γολογία, Συντακτικό, ὅ,τι θά φυλάκιζε κάποιον ἄλλο
γιὰ πάντα στους τέσσερους τοίχους τοῦ γραφείου
του, σιλάβο, θῆμα τοῦ οἰκτρότερου Σχολαστικισμοῦ,
ὁ κ. Ταγκόπουλος· ἀγκάλιασε μέ τό νεανικό του ἐν-
θουσιασμό, τό ἔκλεισε στήν ψυχή του καί τήν αἰσθάν-
θηκε ἐνὰ λαχταρῶ ἀπό κάθε εἶδους μεγαλείου. Γιατί,
μαζί μέ τή γλώσσα τοῦ Λαοῦ, ἀγκάλιασε τό Λαό τόν
ἴδιο, — τή Ρωμισούνη, τόν Ἑλληνισμό. Καί μ' αὐτή
τή «Μεγάλη Ἰδέα» — τόσο πιό πλατεῖα ἀπό ἐκεῖνη
πού εἶχε θέσει· σάν ἀπώτατο ἰδανικό ή γενεά τῆς Κα-
θαρεύουσας, — ἔζησε ὡς τώρα, ἀπό τή στιγμή πού
γνώρισε τόν κόσμον καί τήν ἀλήθεια του.

"Ὅ,τι μπόρεσε, τό ἔκαμε γιά νά τήν ὑπηρετήσει,
νά τή διαδώσει, νά τή ἀναδείξει. Ἰδρυσσε καί διατή-
ρησε μέ κάθε θυσία ἕνα δημοσιογραφικό κέντρο, —
γιατί ὁ «Νουμᾶς» δέν εἶναι ἀλλά μιά ἐφημερίδα,
παρά κ' ἕνας Σύλλογος χωρίς γραφτό καταστατικό,
— ἀνοιχτό στους δημοτικιστές, στους σοσιαλιστές,
στούς φωτισμένους λειτουργούς τῆς Ἐκπαιδεύσεως, σέ
κάθε νεωτεριστή. Κι' ἔγραψε κι ὁ ἴδιος, χρησιμοπο-
ιώντας κάθε του ταλέντο, ὀλάκαιρη ὡς τὰ τώρα βιβλι-
οθήκη ἀπό δημοσιογραφικά καί φιλολογικά ἄρθρα,
ποιήματα, διηγήματα, ρομάντσα, χωρίς νά ξεχνοῦμε
καί τὰ θαυμαστά ἐκεῖνα σατυρικά ἐπιγράμματα, —
ἴλα γιά τήν Ἰδέα. Καί σά νά μὴν τοῦφταναν τόσα,
σκέφτηκε νά μεταχειριστῆ καί τό Θέατρο, νάνεβάσει
στή σκηνή τήν Ἰδέα του, γιά νά τήν ἰδῆ ζωντανή ὅ-
σο τό δυνατό περισσότερος λαός. Ἔτσι ἔγραψε καί
καμμιά δεκαριά θεατρικά κομμάτια. Τά κομμάτια αὐ-
τά τοῦ κ. Ταγκόπουλου εἶναι «Ἰδεοθέατρο» ὅσο κανε-
νός ἄλλου Ἑλληνα συγγραφέα. Γιατί καί κανένας ἄλ-
λος ἀπό τούς δραματικούς μας δέν κατέχειται ὀλάκαι-
ρος ἀπό μιά ὀρισμένη Ἰδέα σάν τή «Γλώσσα - Λαός»
τοῦ κ. Ταγκόπουλου, ἢ τοῦλάχιστο, κανένας δέν ἐπι-
χείρησε νά τήν παραστήσει ἔτσι σκόπιμα, ἐπίμονα, με-
θοδικά, μέ τὰ μέσα πού διαδέτεται τό Θέατρο, ὅπως ὁ
συγγραφέας τῆς «Μυριέλλας» καί τοῦ «Λυτρωμοῦ».

Αὐτό εἶναι γεγονός ὅς ἀναντίρητο. Ἄλλὰ σύμ-
φωνα μέ τή θεωρία πού ἀνεπτύξαμε στό Β' μέρος
αὐτῆς τῆς μελέτης, καμμιά ἀξία δέν θά εἶχε τό Θεα-
τρο τοῦ κ. Ταγκόπουλου γιά μόνο τό λόγο πῶς ἐκφρά-
ζει τήν Ἰδέα τῆς ζωῆς του. Ὅστε ή ἴδια αὐτή Ἰδέα
θά τοῦ ἔδινε θέση στή φιλολογία, τή θεατρική ή τήν
ἄλλη, τή στιγμή πού, τό κάτω - κάτω, δέν εἶναι καν
δική του. Γιατί δέν πιστεύω νά καυχίεται ὁ κ. Ταγκό-
πουλος πῶς ἐπινόησε τό Δημοτικισμό! Καί μέσα στήν
Ἰδέα του, ἔτσι ἀπλωμένη ὅπως τήν ἔχει, εὔκολα ξε-
χωρίζει κανεῖς καί Ψυχάρι καί Παλαμά, καί Πάλλη,
καί Χατζόπουλο, καί Καρκαβίτσα, κι' Ἐρμονα, καί
Σκληρό καί Κάει· λέοντας. Ἀπ' ὅλα πῆρε κάτι τί κα-
λό ὁ κ. Ταγκόπουλος, γιά νά καταρτίσει καί νά συμ-
πληρώσει τό σύστημα τό δικό του. Τό ζήτημα ὅμως
εἶναι, πῶς κατάφερε νά κάμῃ μ' αὐτά ἕνα Θέατρο
καί πῶς ἀπ' ὅλα τὰ εἶδη πού δοκίμασε, τό θεατρικό
φαίνεται νά εἶναι τό πιό σύμφωνο μέ τό εἶδος τοῦ
ταλέντου του. Ἀπόλυτα, γενικά, τό δραματικό ταλέν-

το τοῦ κ. Ταγκόπουλου μπορεῖ νά μὴν εἶναι τόσο
σπουδαῖο, μεγάλο. Εἶναι ὅμως μεγαλύτερο, σταθερό-
τερο, δραστηριώτερο κι' ἐξελικτικώτερο
ἀπό κάθε ἄλλο πού δοκίμασε στήν Ἑλλάδα νά κάμῃ
προπαγανδιστικό «Θέατρο Ἰδεῶν», ἀπό κάθε ἄλλο,
πού ἔβαλε κατά μέρος τό καλλιτεχνικό δόγμα «Ἡ Τέ-
χνη γιά τήν Τέχνη». Γι' αὐτό εἶπα στήν ἀρχή πῶς
μοῦ φαίνεται καλύτερος ἀπ' ὅλους. Καί γι' αὐτό νο-
μίζω πῶς, καί καλύτερος ἀπ' ὅλους ἂν δέν εἶναι, πάν-
τα ἔχει τή θέση του στή θεατρική μας
φιλολογία, μέ τό νά ἔδωσε κάτι καλό, καινούργιο,
πρωτότυπο.

Ποῦ - πολύ σωστή καί συμφωνώτατη ἄλλως τε μέ
τήν ἀρχή μας, ή παρατήρηση πού κάνει ἕνα κρι-
τικό του γράμμα πρὸς τό συγγραφέα, ὁ κ. Ψυχάρης:
«Γά πρόσωπά σου εἶναι ἰδέες. Μὰ στίς ἰδέες
αὐτές ἔδωσες σάρκα, ἔδωσες ψυχή. Τάκαμες (πρόσω-
πα) συμβολικά καί ζωντανά. Φέρουνται ἀπαράλληλχα
ὅπως σκέφτονται» (*). Καί τό μεγάλο αὐτό προτέ-
ρημα τοῦ ἰδεολόγου - δραματικοῦ ὁ κ. Ψυχάρης τό
ξεχωρίζει ἀκόμα ἀπό τούς «Ζωντανούς καί Πεδυμέν-
ους», ὅπου, μέ τήν ἀλήθεια, φαίνεται λιγώτερο, για-
τί, ἀπό δραματική ἄποψη, εἶναι τό πιό ἀδύνατο ἔργο
τοῦ κ. Ταγκόπουλου, μιά ἀπλή πρώτη δοκιμή. Ἡ ἰδέα
του βέβαια φαντάζει σωστή καί ἕμορφη: νάφῃσουμε
πιό τούς παλιούς, τούς πεθυμένους... Παρθενῶνες,
καί γλυτώσουμε ἀπ' τήν πρ ο γ ο ν ο π λ η ξ ί α καί
νά ζήσουμε σάν ἄνθρωποι ζωντανοί, καινούργιοι, μέ
σκοπό νά χτίσουμε ἕναν καινούργιο Παρθενῶνα. Μά
τήν ἰδέα αὐτή, περισσότερο ἀπ' ὅλα τὰ πρόσωπα τοῦ
ἔργου, καί ἀπό τό Λάμπρο πού τήν κηρύττει, καί ἀπό
τήν Ἐλενίτσα πού τήν καταλαβαίνει, καί ἀπό τή Χάρη
πού εἶναι, θάλεγε, μισή καί μισή, παλαίοντας ἀνά-
μεσα σέ ζωντανούς καί πεθυμένους, θά τήν ἐνοσάρκω-
νε τελειότερα ἕνα πρόσωπο, τοῦ ἔν παροουσιάζεται
στή σκηνή, ἕνας ἄνθρωπος πού δέ ζῆ πιά ὅταν γίνε-
ται τό δράμα: ὁ παππούς τοῦ Λάμπρου, ὁ ἀγωνιστής
τοῦ 21, ἐκεῖνος, πού μέ τό Φαβιέρο, χρησιμοποίησε
τήν Ἀκρόπολη σάν ταμπούρι λευτεριάς καί πού δέγ
ἤθελε πιά νά τή δάξῃ, ἔμυ γκρέμισαν τό βενεσιτά-
νικο πύργο, γιά νά φαίνεται μόνο ὁ Παρθενῶνας. Ναί,
μέ ἤρωα αὐτὸν τὸν παππού, ή ἰδέα τοῦ συγγραφέα
θά γινόταν ἄνθρωπος, θά γινόταν δράμα. Τά δρώντα
του πρόσωπα τήν ἀφίνουν τώρα πίσω. Ἔτσι οἱ «Ζων-
τανοί καί Πεδυμένοι» εἶν' ἕνα ἔργο ἀδύνατο, ὅχι μό-
νο χωρίς πλοκή, ἀλλά καί χωρίς ζωηρή ψυχική δρά-
ση. Τό μόνο του ἴσως ἀληθινῶς πετυχημένο, εἶναι τό
σύμβολο τῆς γάστρας μέ τὰ κίτρινα τριαντάφυλλα
τῆς Χάρης, πού παίζει τόσο ρόλο. Κι' ἕνα ἀληθινὸ
εἶδημα: ή ἐπιστροφή τῶν ἐμνησιασυνάδων, στήν
καλύτερη ὥρα, ἀπό τό μνημόσυνο τοῦ ἤρωα Μελά.

* * *

Μά τό ταλέντο τοῦ συγγραφέα, πού εἶναι νάνθρω-
ποποιή τις ἰδέες του, φαίνεται πιά καθαρά στίς «Ἀ-
λυσίδες». Ὁ λόγος ἐδῶ εἶναι γιά τήν Ἀλήθεια, τήν
ἀπόλυτη, τή μία, τήν ἀσυμβίβαστη καί τήν ἀδιάλλα-
χτη, πού πρέπει νάχουμε μέσα μας καί νά λέμε στόν
κόσμον, συντριβοντας ὅλες τίς ἐλ υ σ ἰ δ ε ς — τί δύ-

(*) Δ. Π. Ταγκόπουλου δράματα, Τόμος Α', Πρόλογος,
σελ. 4-5.

σκολο! — πού μᾶς δένουν με τὴν ψευτιά. Μὲ ὅλα σχεδὸν τὰ πρόσωπα αὐτοῦ τοῦ ἔργου, ἂν καὶ τὸ καθένα πλάστηκε γιὰ μιὰν ἰδέα, εἶναι τόσο ἀληθινά, τόσο ζωντανά, ὥστε φαίνονται πᾶρμένα ἀπὸ εὐθείας ἀπὸ τὴ ζωὴ, χωρὶς ἄλλο σκοπὸ ἀπὸ τὴν ἀπλὴ ἀπεικόνισή της. Κι αὕτῃ ἀκόμα ἡ ἰδανικὴ Ἀστρούλα, πού ἀντιπροσωπεύει τὴν ἀπόλυτὴ Ἀλήθεια, μοιάζει μὲ καμποῦσα κορίτσια τῆς εποχῆς μας, πού, σὲ τρυφερὴ τουλάχιστο ἡλικία, ἔχουν τέτοιες ρωσοπαστακῆς ἰδέες, γιὰτὶ παίρνουν τοὺς μετρητοὺς τὰ ὠραία λόγια, κι ἀφίονται ὁλόψυχα στὴν ἐπίδραση τῶν ἰδεολόγων πού γνωρίζουν ἢ διαβάζουν, καὶ κατανοοῦν κάποτε πῶς φαντατικά κι ἀπὸ τοὺς δασκάλους τους.

Ἀκόμα πῶς ἀληθινός, πῶς ἀνθρώπινος ἀπὸ τὴν Ἀστρούλα, εἶναι ὁ Στρωτός, ὁ νεὸς βουλευτὴς, ὁ κήρυκας τῆς Ἀλήθειας, ὁ δασκαλὸς τῆς Ἀστρούλας, ὁ σκλαβωμένος ὅμως ἀπὸ τὴν ἀλυσίδες τῆς Ρωξάνης, πού εἶναι ἡ ἐνσαρκωμένη Ψευτιά, ὅπως, σὲ μικρότερο βαθμὸ, ὁ ἄντρας της κ' οἱ γονεῖς τῆς Ἀστρούλας. Τὸ μόνο ἴσως πού κάνει νὰ φαίνεται ἀπίθανο αὐτὸ τὸ δράμα, εἶναι κάποια παραμέληση στὴ μελέτη, νὰ πούμε, τοῦ περιβάλλοντος. Σχετίζονται μεταξύ τους στενά κάποια πρόσωπα, πού στὴν κοινωνία δὲν τὰ βλέπουμε συνήθως ἔτσι σχετιζόμενα. Ὁ κ. Καλόκαρδος π. χ. πού ὑποθέτουμε πῶς εἶναι ἔνδξ τρανός Ἀττικάρχης, — ἀφοῦ μὲ τὸ συνδιασμό του βγήκε κι ὁ Στρωτός, — δὲ θὰ πῆγαινε μὲ τόση οικειότητα, καὶ μὲ τὴν κυρία του μάλιστα, σὸ σπίτι τοῦ φτωχοῦ Στρατίδη. Ἐπειτα κ' ἡ γλώσσα πού μεταχειρίζονται ὅλ' αὐτὰ τὰ διαφορετικὰ πρόσωπα, εἶναι ἀταίριαστη, γιὰτὶ εἶναι πάντα ἡ ἴδια. Καλὰ ἡ Ἀστρούλα, πού διαβάζει κι ἀποστηθίζει Πυλαμά· μὰ δὲν μπορῶ νὰ φαντασθῶ καὶ μιὰ κυρία Ρωξάνη, Ἀττικάρχαινα, νὰ λέη «δὲ μὲ κόφτει», «μιλόγητα» κ' ἕνα σωρὸ τέτοια. Εἶναι τὸ ἐλάττωμα πού δείχνει τόσο ἀπίθανο καὶ τὰ δράματα τοῦ Καμπύση. Μὰ καὶ γενικά μού φαίνεται, πῶς ὅπου παρουσιάζεται καὶ μιᾶ αὐτὴ ἡ Ρωξάνη, ἔξω ἀπὸ τὸ φυσικὸ της περιβάλλον κι ἀπὸ τὴ φυσικὴ του γλώσσα, τὰ κάνει θάλασσα.

Μολοντοῦτο, τὸ δράμα εἶναι πολὺ καλὰ οικονομημένο, παρουσιάζει ἀληθινὰ δραματικὰ σκηνές, — κι ὅς μὴν εἶναι τόσο συνταραχτικῆς, — ἔχει πολὺ καλλιτεχνικὰ φινάλε, ἔς ὅλες τὴς πράξεις, πού θυμίζουσι τὸ καλύτερο Ρωσικὸ Θέατρο, καὶ μπορεῖ κανεὶς νὰ πῆ, πῶς τὸ φινάλε τῆς τρίτης, ἢ καλύτερα, ὅλη ἐκείνη ἡ σκηνὴ μεταξύ Ρωξάνης καὶ Ἀστρούλας, πού τελειώνει μὲ τὴν παράφορη ἔκρηξη τῆς δεύτερης καὶ μὲ τὸ μπάτσο πού δίνει στὴν πρώτη, μὰ σὲ τέτοια στιγμή, σοφὰ προετοιμασμένη, ψυχολογικώτατα, ὥστε νὰ πιστευθῇ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, — ἐκτὸς βέβαια ἀπὸ τὸ Στρωτό, — πῶς τρελλάθηκε ἄξαφνα, αὐτό, λέω, τὸ φινάλε, εἶναι ἀπὸ τὰ πῶς ὁμορφα τοῦ θεάτρου μας.

Τὸ σχέδιο τῆς μικρῆς αὐτῆς μελέτης, δὲ σηκώνει πλατύτερη ἀνάλυση. Ἀλλὰ δὲν μπορῶ νὰ μὴν παραθέσω ἐδῶ μερικὰ διαλεκτὰ κομμάτια ἀπὸ τὴς «Ἀλυσίδες», γιὰ νὰ δείξω ἀκόμα πόσο καλοκαμωμένο, καλογραμμένο εἶναι αὐτὸ τὸ Θέατρο, καὶ τί ἔξυπνα, ἀπρόοπτα, ὁμορφα καὶ πάντα ψυχολογικὰ πράγματα παρουσιάζει ὁ διάλογός του. Ἐδῶ, π.χ., μιλεῖ ὁ Στρω-

τός μὲ τὴν Ἀστρούλα, πού στὸν ἐκλογικὸ του λόγῳ εἶχε προστέσει ἕνα δικό της παράγραφο :

Σ.— Εἶπες τῆς κυρίας Ρωξάνης πῶς εἶναι δικά σου τὰ λόγια ἐκεῖνα, πού κάμωσι ἄνω κάτω τὸν ἄντρα της καὶ τοὺς συντρόφους του;

Α.— Ὁχι.

Σ.— Ἐπρεπε νὰ τῆς τὸ πείς.

Α.— Πῶς νὰν τῆς τὸ πῶ, ἀφοῦ δὲν εἶναι δικά μου;

Σ. (ἀπορόντας).— Δὲν εἶναι δικά σου;

Α.— Ὁχι. Δὲν εἶναι δικά μου. Δικά σας εἶναι κι αὐτά: ὅπως εἶναι δικά σας κάθε σκέψη καὶ κάθε λογισμὸς μου... Σεῖς μὲ μάθρατε ἔτσι νὰ σκέφτομαι κ' ἔτσι νὰ μιλῶ. Κι ἂν εἶπα κάτι, τὴ στιγμή πού ὑπαγόρευα τὸ λόγῳ σας στὸν πατέρα μου (*), τὸ κάτι αὐτὸ δὲν τῶθγαλα ἀπὸ μέσα μου, δικό μου δὲν ἦταν, δὲν τὸ ἀναγνωρίζω γιὰ δικό μου. Ἦρθε μὴνάχο του, κ' ἦρθε ἔτσι σὰ συνέχεια ἀπὸ τὰ παραπάνω λόγια σας, πού μὲ εἶχαν μεθῆσει, καὶ μιλοῦσα ἀσυνείδητα, θαρρώντας πῶς δὲ ἔλεγα, τῶθλεπα γραμμένο σὸ χαρτί.

Καὶ τοῦτο, ἀπὸ τὴν τελευταία σκηνὴ μεταξύ Ρωξάνης καὶ Ἀστρούλας :

Ρ.— Χά, χά, χά... Ὅρα δὲν ἔχει ἡ ζούλια σου!... Σὲ παραφέρνει καὶ δὲν ξαίρει; τί λές... Νόστιμ' εἶσαι!

Α.— Μὴ φοβάστε, καὶ δέκα ἀκόμα σὰν καὶ λόγῳ σας νάγαπούσε (ὁ Στρωτός), δὲ θὰ ζούλεβα. Γιὰτὶ σεῖς ἀγαπούσατε τὸ κορμί, καὶ γὼ τὴν ψυχὴ, τὸ χαρακτήρα του. Ἀγαποῦσα κείνο τὸ κάτι, τὸ ὀλωδιόλου πνευματικὸ, πού ὄνομα δὲν ἔχει καὶ πού σεῖς δὲν τὸ βλέπετε. Κ' ἔπαψα νὰ τὸν ἀγαπῶ, ὅχι γιὰτὶ σκοτιζόμουν πού ἀγαποῦσε σὰς, ἀλλὰ γιὰτὶ ἔπαψε νάγαπάει τὸν ἑαυτό του, ἔπαψε νὰ τὸν σέβεται... Βλέπετε λοιπὸν πῶς δὲν ἀγαπούσαμε τὸ ἴδιο πράμα, πῶς εἶναι ἀδύνατο νάγαπήσουμε μεις οἱ δυὸ τὸ ἴδιο πράμα, ὥστε κ' ἡ ζούλια ἀδύνατη!

*Ἄς σημειωθοῦν τέλος καὶ τὰ χαριτωμένα αὐτὰ λόγια τῆς γριᾶς Στρατίδαινας σὸ Στρωτό, τὴν πρώτη φορὰ πού πῆγε σὸ σπίτι της σὰ βουλευτῆς :

Σ.— Ὁ Στρατίδης πάει νὰ μουλαθεῖ ἀπὸ τὴ χαρὰ του... Μὰ καὶ γὼ... Ὁ καμμένος δ' Κωστής μας πιά, μὴν τὰ ρωτᾶτε! Προχτὲς βράδι μᾶς ἦρθε μεθυσμένος... Μόλις βεβαιώθηκε πῶς βγήκατε πρῶτος βουλευτῆς, τῶστροσε στὴ μπῆρα μὲ τοὺς φίλους κ' ἔγινε σπουπὶ... Ἄ, ἔχει χρυσὴ καρδιά ὁ Κωστής μου!... Καὶ σὰς ἀγαπάει... σὰς σέβεται σὰ δεύτερο πατέρα του!

Αὐτὸ τὸ χιοῦμορ, τὸ ἐντελῶς ρωμαϊκὸ, πολὺ συχνὰ τὸ βρίσκει κανένας σὸ Θέατρο τοῦ κ. Ταγκόπουλου. Εἶναι κεῖ ὅπου οἱ ζωγραφιῆς του γίνονται καρι-

(*) Ὁ πατέρας τῆς Ἀστρούλας ἔκανε τὸν ἀντιγραφέα τοῦ Στρωτοῦ.

κατούρα, χωρίς όμως να παύουν να είναι αληθινές, ψυχολογημένες, κάπου - κάπου μάλιστα και περισσό-τερο από τις σοβαρές. Γενικά, η σάτυρα παίζει μεγί-λο ρόλο ς αυτό το θέατρο.

***

Ο πρώτος τόμος, που έχουμε σήμερα υπ' όψει μας, τελειώνει μ' ένα δραματικό μονόπρακτο, το περίφημο «Στην Οξώπορτα». Σ αυτό το έργο, το ταλέντο του ιδεολόγου δραματικού ξεπετιέται τόσο άπότημα, που καιταντά εκπληκτικό. Γιατί άδυσσο χωρίζει τοις «Ζωντανούς και Πεθαμένους», σά δράμα, από το «Στην Οξώπορτα». Αυτό, θυμούμαι, σάν εδ' είδα στο θέατρο, μ' έκαμε νάλλοξω την ιδέα που είχα, πως ο κ. Ταγκόπουλος δέν είναι δραματικός, και να προσέ-ξω καλύτερα τις πράτες του δοκιμές και να περιμένω τη συνέχεια μ' έλπίδες, που δέ' θυγίαν ψεύτικες ποτέ. Μά το «Στην Οξώπορτα» είναι πιά δράμα με τὰ όλα του. Η δράση του κρύβει όλωσδιόλου τόν ι-δεολόγο, που έτοι όμως κρυμμένος, έπηρεάξει καλύ-τερα, γιατί πρώτα - πρώτα συγκινεί. Νομίζει κανένας πως χωρίς να θέλη, έκαμε ένα έργο με φρόντο σοσιαλιστικό. Άλλά πόσο σκόπιμα διάλεξε το θέμα, έπλασε τὰ πρόσωπα και τους έβαλε στο στόμα τους τὰ λόγια! Η Λίνα, η άτιμασμένη κι άπαρατη-μένη από τόν πλούσιο τόν άτιμο, που νομίζει πως με τους παράδες του μπορεί να τάγοράση η να τὰ σκε-πάση όλα, η Λίνα αυτή είναι μιὰ τραγική ήρωίδα ό-λοζώντανη, σπαρταριστή. Κι άντικρύ της έν' άλλο πρόσωπο πολυσύνθετο, σάν το χορό της αρχαίας τρα-γωδίας, — ο κόσμος, το πλήθος, ο λαός, που τόν άν-τιπροσωπεύει θαυμάσια ο παπλωματάς Στάμος κι' οι άλλοι μαζί του θαμώνες του λαϊκού καφενείου.

Δυστυχώς, το τέλειο αυτό δράμα, έχει μιὰ έλλειψη που το ζημιώνει σημαντικά: Η σκηηνική του οικονο-μία είναι τόσο άνοικονόμητη, που θάταν άδύνατο να παιχτή κι από τους καλύτερους ήθοποιούς, χωρίς χά-σματα, και, έδω κι' εκεί, χωρίς γέλια που να ξεφεύ-γουν σ' άταιρίαστη στιγμή. Μά κι' η έλλειψη αυτή, έξωτερική όλωσδιόλου, δέν έχει καμμιά σχέση με την ουσία. Κι όχι μόνο γι αυτό τη συγχωρεί κανείς στο συγγραφέα, παρ' άκόμα και γιατί ήταν έξαιρετικά δύσκολο να οικονομηθή τέτοια δράση, με τέτοια πρό-σωπα και με τέτοιες σχέσεις μεταξύ τους, εκεί στη μέση του δρόμου, ανάμεσα σε μιὰ ξώπορτα ενός άρ-χοντικού και ς ένα λαϊκό καφενείο.

Στὰ κατοπινά του έργα, ο κ. Ταγκόπουλος, μόρε-σε να ξετυλίξη καλύτερα και την Ίδέα του και την Τέχνη του. Άλλά η μικρή αυτή μελέτη πρέπει να σταματήσει ως έδω. Γιατί δέ' θα προσδέταμε με τη συνέχεια, παρ' άποδείξεις στο γενικό χαρακτηρισμό, που θάταν ίσως περιττές. Έπειτα, τὰ νεώτερα έργα του κ. Ταγκόπουλου, — ο «Αρχισυντάκτης», η «Μυ-ριέλλα» κτλ. — θάξιζε να εξετασθούν ένα - ένα, πλα-τεία, χωριστά. Κι αυτό, που μπορεί να το κάμουμε μ' άλλη ευκαιρία, δέν ήταν σήμερα ο σκοπός μας.

ΓΡ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Όσο ένα έθνος δέ' μόρφωσε τη γλώσσα του, δέ' μπορεί να μορφώσει ούτε τη συνείδησή του.

ΨΥΧΑΡΗΣ

“ΘΥΣΙΑΣΜΕΝΗ,,

I

“Όπου τάφοι, εκεί κι' Άνάσταση”
Νίτσο

! Στην ψυχή μας και φως και σκοτάδι.
Τί τρομάξεις τη γύρω ζωή σου;
Ρήξ' το σώμα στο στόμα του “Αδη...
Μένει πάντα παρθένα η ψυχή σου.

Μιά του κόσμου ζωή, μιὰ δική μας...
Τη δική μας ζωή ποιός άγγίζει;
Έκει μέσα — χαρά και ζωή μας! —
Το λουλούδι του όνειρου άνθίζει.

Πρός τη νέα ζωή σου — ώϊμένα! —
Μη βαδίζεις σκυφή και θλιμμένη.
“Ο βωμός της Θυσίας, για σένα
της Άγάπης ναός άς σου γένει.

Βασ. Κήπος, 3.12.2)

ΙΣΙΟΝΑΣ

ΣΤΟ ΜΟΥΣΙΚΟ II.....

Χωρίς έσένα, σύντροφε άγαπημένη! δέ' θάνοιωθα τη ζωή. Μ' έχεις κλωσίσει στην ψυχή σου, μ' έχεις θηλάσει με τόν πόνο, μ' έχεις εύλογήσει με μιὰ θεία έλπίδα.

Η διανοητική σου ένικωθε το Άληθινό και το Όραίο ψηλά κάθε έφήμερης πραγματικότητας.

Η Πίστη σου διάβαινε τὰ όρη. “Ο Ένθουσιασμός σου φάνταζε σάν άχτίνες. Η Άγάπη σου δημιουργούσε ψυχές.

Είταν μοιραίο... χτές. Με μαύρα φτερά ο Χά-ροντας σε πέταξε στο Άγνωστο. Μά κι αν το βλέμμα μου δέ' σε φτάνει, σ' έχω πάντα κοντά μου. Λεφτε-ρωμένος από τὰ γήινα δεσμά, από το μαστό του θείου φωτός, που πίνεις, δέν έλαμψε νάκολονθάς τη ζωή μου, κ' έχω νιώσει την πνοή σου βαθεία όδηγήτρα στη ζωή μου.

“Αν κάτι πρέπει να ξεχωρίσει στο είναι μου, θέλω να'ναι η ζωή μου, τεκμήριο μιās πίστης κατακτημέ-νης. Σάν ένα Έλευσίνειο πυρσό κοσμημένο μ' άστε-ρωτό νάρκισσο και κυπαρίσσι, την άφιερώνω στην Ψυχή Κείνου, που μ' όδήγησε στην έννοια της ζωής, στο γυκό γλυκοχάρωμα του Αιώνιου.

ΣΜΑΡΑΓΔΑ ΣΤΑΜΑΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΣΤΕΡΝΕΣ ΑΝΑΛΑΜΠΕΣ

Σε μιὰ πλημμύρα όλόχρονη φωτός λουομένη η πλάση, και σεις γιατί τριαντάφυλλα, νάνθιστε στεργνά;
μη να ξεχάσω τόν σκίηρό χειμώνα που θα φτώση και να χαρώ μιās άνοιξης τόν έρχομό ξανά;

Μάταια! στεργές αναλαμπές δέ' με γελάτε έμένα.
Το πρωτοβρόχι έσκόρπισε τη θλίψη μιὰ βραδιά:
μου το μηνών της λείνας μου τὰ φύλλα τὰ πεσμένα.
μου το μηνών οι έξφυλλες έλπίδες στην καρδιά....

ΦΟΙΒΟΣ ΛΑΡΑΣ